

Список літератури

1. Базилевич, В. Д. Іпотечний ринок [Текст] / В. Д. Базилевич, Н. П. Погорельцева. – К. : Знання, 2008. – 717 с.
2. Гриджук, Д. М. Іпотека у кредитуванні: практичні аспекти [Текст] / Д. М. Гриджук, В. О. Олійник. – К. : А.С.К., 2006. – 464 с.
3. Евтух, О. Т. Іпотека – механізм ефективного використання ресурсів [Текст] / О. Т. Евтух. – Луцк, 2001. – 316 с.
4. Любунь, О. С. Іпотечний ринок [Текст] : підручник / О. С. Любунь, О. І. Кіреєв, М. П. Денисенко. – К. : Атіка, 2006. – 288 с.
5. Мякишевська, О. Іпотечні цінні папери – дієвий інструмент рефінансування діяльності кредитора [Текст] // Ринок цінних паперів. – 2005. – № 5–6. – С. 41–45.
6. Офіційний сайт газети "День" [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.den.com.ua.
7. Офіційний сайт Державної іпотечної установи [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.ipoteka.gov.ua.
8. Офіційний сайт Української національної іпотечної асоціації [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.unia.com.ua.
9. Про іпотеку [Електронний ресурс] : Закон України від 05.06.2003 № 898-IV. – Режим доступу : <http://www.rada.gov.ua>.

Summary

In article examine mortgage market on development economics process in Ukraine. Analyse legislation and her influents of today's mex development of that market. The positive moments of the of mortgage securities are examined. Statistica information of development of mortgage is compared.

Отримано 07.12.2009

УДК 368:343.721

*А.М. Єрмошенко, канд. екон. наук,
Київський національний торговельно-економічний університет*

СТРАХОВЕ ШАХРАЙСТВО ЯК ДЖЕРЕЛО ВИНИКНЕННЯ ЗАГРОЗ У ВЗАЄМОДІЇ СТРАХОВИКІВ І БАНКІВ

У статті розглядається місце страхового шахрайства у генеруванні загроз взаємодії страхового сектора і банківської сфери, наводиться порівнюютьсся режими протидії страховому шахрайству в різних країнах світу і в Україні на законодавчому рівні.

Ключові слова: страхове шахрайство, взаємодія страховиків і банків, інтеграція страхового сектора і банківської сфери.

Постановка проблеми. Поширення різних форм взаємодії страхового сектора і банківської сфери позитивно впливає на рівень економічного добробуту країни, сприяє подальшому розвитку фінансової

сфери держави, стимулює конкуренцію на фінансовому ринку. Однак така взаємодія несе в собі ряд загроз для всіх суб'єктів фінансових відносин, що виникають при неплатоспроможності її учасників. При цьому страхове шахрайство є одним з джерел виникнення загроз співробітництва страхових компаній і банків.

На нашу думку, загрозою взаємодії страховика і банку слід вважати потенційну чи реальну ймовірність негативного впливу процесів, явищ, чинників або умов на взаємодію зазначених фінансових установ за різного рівня інтеграції, що може призвести до негативного ефекту від такого співробітництва для самих організацій, їхніх клієнтів, фінансового ринку в цілому.

На практиці майже неможливо обчислити точний розмір грошових потоків від страхового шахрайства. На відміну від таких злочинів, як крадіжка або вбивство, махінації у сфері страхування досить важко виміряти і відстежити. З цієї причини для визначення впливу страхового шахрайства на взаємодію страхового сектора і банківської сфери необхідною є оцінка втрат страховиків від даного злочину. Так, за підрахунками Об'єднання страховиків проти страхового шахрайства (США), обсяги збитків страхових організацій за рахунок страхового шахрайства у 2007 р. перевищили 404 млрд. грн.¹

За інформацією Інституту інформації в галузі страхування (США), страхове шахрайство нараховує приблизно 10 %, або 150 млрд. грн. від розміру страхових відшкодувань в галузі майнового страхування США². У Великій Британії, за оцінками Бюро проти страхового шахрайства, втрати страхових організацій від даних махінацій у 2007 р. становили 15 млрд. грн.³ За розрахунками Страхового бюро Канади, страхове шахрайство у галузі страхування від нещасних випадків щорічно коштує страховикам більше 2,5 млрд. грн.⁴

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Місце страхового шахрайства у генеруванні загроз взаємодії страхових компаній і банківських установ на сьогодні не знайшло відображення у роботах науковців і практиків. Страхове шахрайство як окрема категорія розглядається такими дослідниками: А.І. Алгазін, Н.Ф. Галагуза, М.С. Жилкіна, С.А. Кузнецов, В.Д. Ларічев.

Метою статті є визначення місця страхового шахрайства у генеруванні загроз взаємодії страхових компаній і банківських установ.

¹Coalition Against Insurance Fraud. Annual Report. – Washington, DC: Coalition Against Insurance Fraud, 2006. – 69 p.

²Insurance Information Institute. “Insurance Fraud”, 2007. – 75 p.

³Fighting Organised Insurance Fraud. Insurance Fraud Bureau. – 2007. – 51 p.

⁴The cost of Personal Injury Fraud. Insurance Bureau of Canada. – 1 December 2007. – 34 p.

Виклад основного матеріалу. Страхове шахрайство зароджується разом із розвитком страхової галузі, а його основним мотивом є фінансові інтереси або страхової організації, або інших зацікавлених осіб (страхувальників, перестраховальних компаній, страхових посередників тощо). Махінації, спрямовані на отримання страхової виплати, займають значну частку в загальній сукупності щорічних страхових відшкодувань страхових організацій і можуть коштувати мільярди гривень. Типи страхового шахрайства різноманітні і виникають в будь-якій галузі страхування.

Місце страхового шахрайства у чинниках загроз взаємодії страхових компаній і банківських установ відображені на рис. 1.

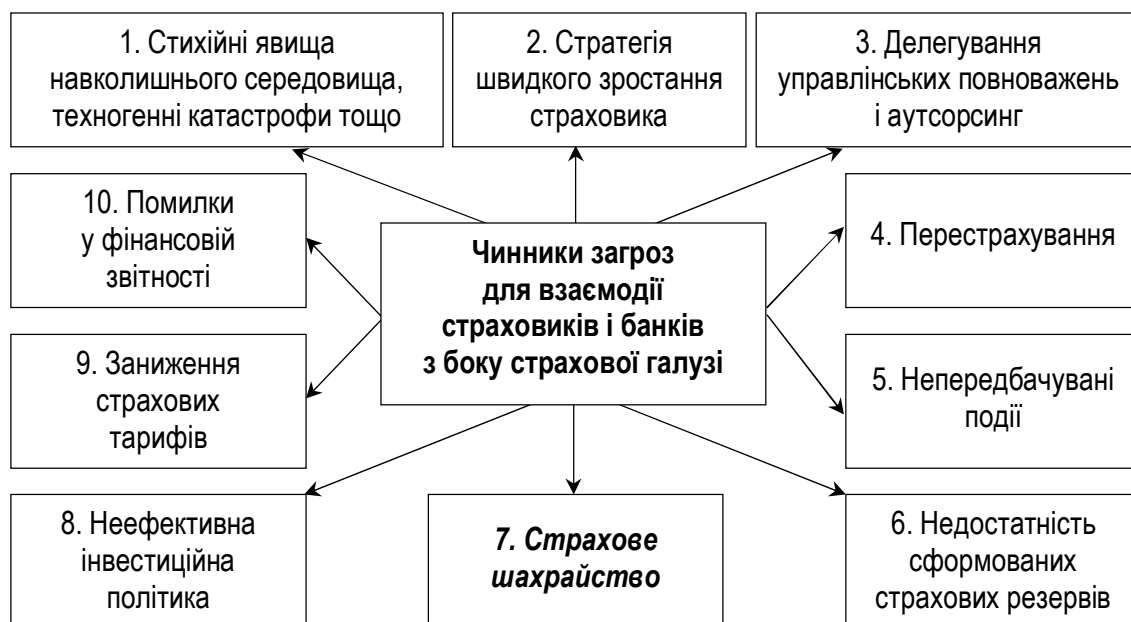

Рис. 1. Місце страхового шахрайства у чинниках загроз для взаємодії страховиків і банків з боку страхової галузі⁵

Слід розрізняти страхове шахрайство, що має важкий і незначний характер (залежно від розміру втрат страхової організації від злочинних дій такого характеру).

Необхідно зазначити, що на практиці страхове шахрайство найбільш розповсюджене у таких видах страхування, як особисте страхування, страхування автомобільного транспорту і майнове страхування.

Порушниками у галузі медичного страхування у більшості випадків є лікувально-профілактичні заклади через включення у лікарняний рахунок пацієнта тих послуг, які насправді не надавалися, видача

⁵Складено автором.

рецептів на більш дорогі ліки, а також проведення непотрібних лікувальних процедур.

У США доволі часто зустрічається страхове шахрайство, яке пов'язане із масовими виплатами страхового відшкодування в особистому страхуванні, від якого потерпають середні і малі підприємства, а також заклади швидкого харчування, наприклад, свідоме падіння на мокрій підлозі. Слід мати на увазі, що більшість із таких страхових випадків вигадані, а шкода, нанесена здоров'ю, завищена.

У страхуванні автомобільного транспорту на сьогодні існує безліч схем страхового шахрайства, а саме: заявлення декількох страхових випадків замість одного або збитків, що насправді не пов'язані із даною страховою подією, включення до рахунку станції технічного обслуговування завищеної вартості послуг з ремонту, навмисне ініціювання дорожньо-транспортних пригод (ДТП) тощо. При цьому ДТП можуть бути вигаданими або витрати, пов'язані з ними завищені у кілька десятків разів.

Широко розповсюдженим є шахрайство, пов'язане із діяльністю неіснуючих або офіційно (не)зареєстрованих страхових агентів, які укладають страхові договори від імені страхової компанії, а зібрані страхові премії не перераховують страховику.

В інших видах майнового страхування шахрайські дії використовуються за тими ж принципами: навмисне пошкодження або знищення майна страхувальником з метою отримання страхового відшкодування. Ймовірними стимулами таких махінацій виступають знищення і відповідне одержання страхової виплати за майно, яке не може бути з будь-яких причин реалізоване, отримання відшкодування у розмірі, що перевищує реальну вартість майна страхувальника та ін.

Існують два основні етапи ідентифікації шахрайських дій у сфері страхування:

1. Виявлення підозрілих страхових випадків, які мають більш високу ймовірність відношення до страхового шахрайства. На даному етапі спеціалістами бек-офісу страхової організації застосовуються спеціальні бази даних із статистичною інформацією або розглядаються заявки на підозрілі страхові випадки від аджастерів і страхових агентів.
2. Передавання страхових подій із підозрою на страхове шахрайство для розслідування співробітникам відділу безпеки страхової компанії.

Слід зазначити, що перший етап ідентифікації страхового шахрайства є обов'язковою процедурою, яка, по-перше, дає можливість страховику знижувати адміністративні витрати, не перевантажуючи

персонал відділу безпеки, і, по-друге, дозволяє максимально знизити вірогідність понесення збитків від махінацій у страховій галузі.

На практиці зустрічаються такі методи комп'ютерного і статистичного аналізу для виявлення підозрілих страхових випадків: контрольні і непідконтрольні.⁶ В обох випадках з метою ідентифікації страхового шахрайства проводиться порівняння даних щодо певної страхової події та очікуваної вартості страхового відшкодування за подібним страховим випадком. Головною відмінністю зазначених методів є спосіб отримання даних для аналізу.

У першому випадку очікувані величини одержують шляхом аналізу статистичних даних як за шахрайськими, так і за звичайними страховими подіями. На нашу думку, основною вадою цього методу є необхідність дотримання абсолютно чіткої інформації, наявність баз даних мінімум за 5-10 років, що на сьогодні рідко зустрічається серед учасників вітчизняного ринку страхування, а також застосування історичних даних для ідентифікації махінацій.

Непідконтрольні методи в свою чергу як основний елемент включають ідентифікацію незвичайних і підозрілих страхових випадків. Як комп'ютерні бази даних, так і спеціалісти із врегулювання збитків можуть ефективно використовуватися для відстеження певних ознак страхового шахрайства серед всієї сукупності страхових вимог за допомогою статистичних методів. Виявлення зазначених страхових випадків не доводить, що причиною виникнення останніх є певні шахрайські дії, але така методика дає змогу відокремити підозрілі страхові випадки від загальної їх сукупності і передати відповідні договори страхування і вимоги за ними до спеціалістів служби безпеки страхової організації.

На практиці, розрізняють такі фіктивні страхові вимоги: вимоги згідно з умовами страхового договору, що завищені у декілька разів, і вимоги за фальсифікованими страховими подіями. При цьому після ідентифікації страхових вимог першого виду співробітники відділу врегулювання збитків намагаються знизити кінцевий розмір страхової виплати до рівня, що зазначена у страховому полісі.

Крім того, як уже зазначалося, подібні страхові події можуть передаватися до персоналу відділу безпеки страховика, що складається з висококваліфікованих спеціалістів із врегулювання збитків (аварійних комісарів, аджастерів тощо), для подальшого розслідування. Вихідні дані відділу безпеки за підозрілими страховими випадками є надзвичайно важливими для подальшого прийняття відповідних рішень.

⁶Bolton, Richard J. and David J.Hand. Statistical Fraud Detection: A review // Statistical Science. – 2002. – № 17.3. – 235–249.

Якщо факт страхового шахрайства підтверджено, на основі даної інформації страхова організація має право відмовити страхувальнику у виплаті. У випадку великомасштабних операцій страховик може передати справу на розгляд у судові інстанції з можливістю притягнення винуватців до адміністративної або кримінальної відповідальності.

Щодо законодавчого поля протидії шахрайським діям у сфері страхування, можна стверджувати, що у другій половині ХХ ст. нормативно-правова база в цій галузі була повністю сформована в країнах із розвинутими ринками фінансових послуг. Особливої актуальності страхове шахрайство набуває сьогодні, коли світова економіка характеризується підвищенням рівня концентрації на фінансових ринках. Отже, уряди багатьох держав на законодавчому рівні визнали страхове шахрайство як серйозний злочин з відповідним покаранням. Наведемо основні досягнення у сфері законодавчої протидії шахрайським діям у галузі страхування в різних країнах світу (табл. 1).

Таблиця 1

**Порівняння статусу страхового шахрайства на рівні
законодавства в різних країнах світу**

№ пор.	Велика Британія	Канада	США	Україна
1	Закон “Про шахрайство”, прийнятий у 2006 р., визначає шахрайство у сфері страхування злочином	Згідно із законодавством страхове шахрайство визнається кримінальним злочином	Страхове шахрайство визнано злочином у 48 штатах	Визначення страхового шахрайства у вітчизняному законодавстві відсутнє
2	Законом визначається покарання за страхове шахрайство від 100 тис. грн., позбавлення волі на строк до 10 років або обидва варіанти	У нормативно-правовій базі визначено наступне покарання за шахрайство у транспортному страхуванні: штраф у розмірі 125 тис. грн., ув’язнення до двох років або обидва покарання одразу	Законодавство 19 штатів вимагає від страховиків представлення плану заходів щодо протидії страховому шахрайству	

Бюро протидії страховому шахрайству Канади засноване у 1973 р. Зазначена організація здійснює збір інформації про махінації у страхуванні, а також проводить власні розслідування підозрілих страхових випадків. Приблизно 1/3 від загальної чисельності всіх справ закінчується притягненням винуватців до кримінальної відповідальності, 1/3 – відповідно відкликанням справ, 1/3 – виплатою страховиком страхового відшкодування за полісом.

Варто зазначити, що у США у 41 штаті створено спеціальні організації з протидії страховому шахрайству, до повноважень яких входить розгляд звітів про страхове шахрайство, поданих страховиками. Зазначені агентства також мають право ініціювати судові процеси проти шахраїв.

Слід пам'ятати, що закріплення на рівні законодавства визначення, видів та покарання за страхове шахрайство поряд із системами відстеження махінацій у цій сфері з боку самих страхових організацій, а також створення централізованих баз даних у даній галузі є одними із головних елементів підтримання фінансової безпеки страхових компаній на достатньому рівні для забезпечення безперебійного їх функціонування.

На сьогодні у чинному законодавстві України немає визначення страхового шахрайства. У зв'язку з цим вітчизняні страхові компанії фактично є незахищеними від таких шахрайських дій. Таким чином, у практиці судочинства не існує реального покарання за страхове шахрайство.

Згідно з чинними нормативно-правовими актами страхові організації при виявленні таких махінацій мають право звернутися до органів прокуратури за фактом незаконного заволодіння майном або замаху на шахрайство.

Основним законодавчим актом, що може застосовуватися юридичним відділом страхової компанії після встановлення факту страхового шахрайства, є Кримінальний кодекс України. Зокрема, ст. 190 Кримінального кодексу України дає визначення шахрайства (заволодіння чужим майном або придбання права на майно шляхом обману чи зловживання довірою), а також відповідних покарань за його вчинення [4]:

- звичайний факт шахрайства карається штрафом до п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадськими роботами на строк до двохсот сорока годин, або виправними роботами на строк до двох років, або обмеженням волі на строк до трьох років;
- шахрайство, вчинене повторно, або за попередньою змовою групою осіб, або таке, що завдало значної шкоди потерпілому, карається штрафом від п'ятдесяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк від одного до двох років, або обмеженням волі на строк до п'яти років, або позбавленням волі на строк до трьох років;
- шахрайство, вчинене у великих розмірах, або шляхом незаконних операцій з використанням електронно-обчислювальної техніки, карається позбавленням волі на строк від трьох до восьми років;

- шахрайство, вчинене в особливо великих розмірах або організованою групою, карається позбавленням волі на строк від п’яти до дванадцяти років з конфіскацією майна.

Висновки. На нашу думку, надзвичайно важливо в умовах сучасного страхового ринку України запровадити практику виявлення фактів страхового шахрайства з боку самих страховиків. Але зрозуміло, що без відповідного законодавчого поля, без неможливості притягнення винуватців до відповідальності, в майбутньому неможливо буде говорити про стабільність вітчизняного ринку страхових послуг. Особливої актуальності дана проблема набуває у зв’язку із вступом України до Світової організації торгівлі, а також подальшої інтеграції у світові ринки фінансових послуг.

Збільшення конкурентної боротьби на страховому ринку із появою філій іноземних страхових організацій із багаторічним досвідом роботи, розширення асортименту страхових продуктів, подальший розвиток страхування життя можуть призвести до масових випадків страхового шахрайства в Україні.

Саме тому надзвичайно важливо внести відповідні зміни до чинної законодавчої бази, що регулює страхову діяльність, зокрема до Закону України “Про страхування”, Кримінального кодексу України. На нашу думку, обов’язково необхідно відокремити страхове шахрайство від загального визначення і подати його у такому формулюванні: страхове шахрайство – це спроба чи факт заволодіння майном страховика, страхувальника, вигодонабувача чи третьої особи, визначених у страховому договорі, придбання права на майно зазначених суб’єктів страхових відносин шляхом обману чи зловживання довірою.

Список літератури

1. Алгазин, А. И. Страховое мошенничество и методы борьбы с ним [Текст] : учеб.-практ. пособие / А. И. Алгазин, Н. Ф. Галагуза, В. Д. Ларичев / Институт государства и права РАН ; Московская гос. юридическая академия ; Ассоциация российских банков. – М. : Дело, 2003. – 512 с. – Серия “Банковское и финансовое право”.
2. Галагуза, Н. Ф. Преступления в страховании: Предотвращение, выявление, расследование: (отеч. и зарубеж. опыт) [Текст] / Н. Ф. Галагуза, В. Д. Ларичев. – М. : АНКІЛ, 2000. – 250 с.
3. Жилкина, М. С. Страховое мошенничество: правовая оценка, практика выявления и методы пресечения [Текст] / М. С. Жилкина. – М. : Волтерс Клувер, 2005. – 175 с.
4. Кримінальний кодекс України [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради. – 2001. – № 25-26. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2341-14>.
5. Кузнецов, С. А. Безопасность деятельности банков и страховых компаний [Текст] : учеб. пособие / С. А. Кузнецов, М. В. Кузнецов, С. В. Степанова ;

- М-во экон. развития и торговли Рос. Федерации ; Моск. гос. ун-т коммерции. – М. : Моск. гос. ун-т коммерции, 2002. – 94 с.
6. Bolton, R. J. Statistical Fraud Detection: A review [Text] / Richard J. Bolton and J. Hand David // Statistical Science. – 2002. – № 17.3. – P. 235–249.
7. Coalition Against Insurance Fraud. Annual Report [Text]. – Washington, DC: Coalition Against Insurance Fraud, 2006. – 69 p.
8. Fighting Organised Insurance Fraud [Text] // Insurance Fraud Bureau. – 2007. – 51 p.
9. Insurance Information Institute [Text] // "Insurance Fraud", 2007. – 75 p.
10. The Cost of Personal Injury Fraud [Text] // Insurance Bureau of Canada. – 1 December. – 2007. – 34 p.

Summary

The place of insurance fraud in generating of insurance sector and banking sphere threats is considered, the comparison of relevant contraction regime on the legislative level is covered.

Отримано 10.12.2009

УДК 336.27

О.М. Карапетян, здобувач

Тернопільського національного економічного університету

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ЗОВНІШНЬОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ УКРАЇНИ

У статті розглянуто сучасні тенденції зовнішньої заборгованості України. Проведено аналіз валового зовнішнього боргу та зовнішнього державного боргу. Окреслено позитивні тенденції у розвитку даного феномену та негативні ефекти надмірного обсягу зовнішнього боргу, спровоковані міжнародними ефектами зараження на економіку України.

Ключові слова: державний борг, зовнішній державний борг, ризикові премії, боргові показники.

Постановка проблеми. Проблема державної заборгованості на межі тисячоліть є предметом жвавих дискусій як зарубіжних, так і вітчизняних науковців. Попри диференціацію думок і поглядів на проблему державного боргу особливостями сучасної фінансової науки, як влучно підкреслює професор В. Андрущенко, є етика наукової полеміки, толерантне ставлення до протилежних поглядів [4, с. 78].

Сучасні наукові дослідження зовнішнього боргу трансформувалися у базовий інтелектуальний інструментарій, вихідним елементом якого є зовнішній борг як інструмент макроекономічного регулювання, джерело додаткових фінансових ресурсів, чинник макроекономічної стабілізації. Однак неконтрольоване нарощування сукупної зовнішньої заборгованості може призвести до кризи державної заборгованості і стати серйозним негативним чинником економічного і політичного значення.

© О.М. Карапетян, 2009